

vendendi & alteri tradendi, tunc iterum est potius optabile ut tradatur alteri, quam ut maneat penes venditorem; est enim iterum major spes vindicationis, & insuper habet obligatum in conscientia venditorem, ad manifestandum sibi apud quem res sit, ad solvendam æstimationem, vel ad recuperandam rem traditam, ad informandum emptorem: &c. Ergo traditio cum tali obligatione est optabilior, quam retentio in illis circumstantiis, ut consideranti patet. Sæpe etiam ob diversas jurisdictiones est difficilius vindicare rem à venditore, quam ab emptore: pone enim dominum esse civem, forem esse militem, emptorem etiam esse civem, quam apud militem. Quodsi nullo horum modorum est domino optabilis traditio, dico, legem de tali causa non esse intelligendam, vel eatenus esse nullam, quia obligat ad illicitum, quod est impossibile.

113. Ex dictis recte concludunt Interpretes, non esse de Substantia hujus contractus, ut obliget ad transferendum dominium rei venditæ, sicut est, ut obligetur emptor ad transferendum dominium pretii: sed solum obligari venditorem ad rem tradendam, & quantum in se est, ad faciendum, ut emptori rem habere liceat, ut habetur l. 11. §. 8. & 17. ff. de act. empti. quod aliud non est, quam de Evictione teneri, ut infra declarabitur. Hinc sequitur notabile discrimen inter hujus contractus obligationem tradendi, & alias obligationes, v. g. ex Permutatione, ratione legati, dotis, donationis, dationis in solutum. Nam in his omnibus est obligatio transferendi dominium, & etiam si res esset tradita, sed non esset translatum dominium, adhuc alteri maneret salva actio, v. g. præscriptis verbis, ex lege, ex testamento, ex stipulatu, &c. At verò in venditione & traditione rei alienæ, nulla amplius competit Emptori actio ex empto, ad acquirendum dominium.

Veniamus nunc ad tertiam tituli partem, ubi queritur, an quis possit emere rem suam, ita ut ex tali contractu nascatur obligatio.

114. DICENDUM est, non posse quem emere rem suam purè & absolute, sed bene sub conditione, & in tempus quo desinet esse mea. Primum hiberur in lege 16. ff. h. t. [Si Suez rei emptio non valet, sive sciens, sive ignorans emi: sed si ignorans emi, quod solvero, repetere poterò, quia nulla obligatio fuit.] Alterum habetur in l. 6. eod. [Existimo, posse me id quod meum est, sub conditione emere, quia fortè speratur, meum esse desinere.]

Rationem dubitandi tamen movet & solvit subtilis Arnoldus Rath. Nam etsi venditor sciens rem esse meam, non possit eam magis meam facere, quam antea fuerit: attamen cum

me decipiat, videtur venditor ob dolum teneri in omne id, quod meà int. rest: quemadmodum si ignoranti mihi sciens hominem liberum, vel rem factam & religiosam vendidisset, esto in neutro casu venditio quoad alienationem subsistat. Respondet, negando suppositum, nempe quòd Emptoris interit, non fuisse deceptum: nam facta traditio habet rem, ejusque dominium: ergo nihil superest, quod petat, utpote habens omnia que petere posset; si verò pretium solvit, conditione indebiti repetere potest. Aliter se res habet, cum emitur res, quæ non est in commercio humano, ut res facta, homo liber: decipitur enim emptor, quia abest illi dominium rei non existentis in commercio humano. Interest autem emptoris, illam rem habere: ergo venditor potest conveniri ad interesse solvendum.

Dices. Saltèm fervire potest talis contractus ut Venditor obligetur ad tradendum. g. Cum sciat rem esse emptoris, antecederet jam obligatur ad eam tradendam, quodsi non obligatur, tunc traditio utique emi posset.

CONTROVERSIA XV.

Quid iuris competat Emptori adversus Venditorem rei alienæ, re evictâ.

S. I.

In quibus Contractibus obligatio de Evictione locum habeat

SUMMARIUM.

Definitio Evictionis. 115.
Habet locum etiam in detentione rei alienæ ex contractu innominato. eod.
Item si res detur in solutum. eod.
Item in re aliena in dotem data. eod.
Item in divisione hereditatis, vel rerum Societatis. eod.
Item in transactione si alienum datum est. eod.
Item si res frugifera vendita est, in qua ususfructus evincitur. eod.
An etiam teneatur, qui donavit, vel promisit donare rem alienam. 116.
Duo Evictionis capita, unum ad rem defendendam, alterum ad interesse. 117.
Ad quid tendat hæc actio: & quomodo agi possit. eod.
An venditor conveniri possit ad interesse, quantumcumque illud sit, etiam de futuro. 118.
An venditor teneatur emptori ad refundendos sumptus litis. 119.
Quid si convenius emptor vicit, sed actor non fuit in expensas condemnatus. 120.

Intelle-

*Intellectus legis 8. C. de Evictionib. 121.
Solvitur dilemma. eod.*

An obligatio refundendi sumptus sit accessoria Evictionis. eod.

115. **E**victio definitur à Iuristis: *Rei nostræ, æquam adversarius legitimo titulo acquisivit, per Iudicem facta recuperatio.* Abaliis sic. *Rei aut emptæ, aut ex alia legitima causa acceptæ, interposito decreto Iudicis, abductio, vel amissio.*

Ex qua definitione colligitur, Evictioni non solum locum esse, quando res aliena detinetur ex empto, sed etiam, quando aliis modis detinetur. Et quidem cum obligatione de eadem evictione. Nam imprimis locum habet, quando detinetur res aliena ex Permutatione vel alio contractu innominato: arg. legis 29. C. de Evict. [Si permutationis gratia prædia curatoribus quondam fratris tui mater tua dedit: his quæ in eorum vicem accepit, posteaquam ad defensionem fuerit denunciatum, vel cum eorum non haberet facultatem, evictis, quanti interest, eos conveniri posse, rationis est.] Ratio est, quia Permutatio est similis emptioni, quam, ut supra vidimus, præcessit, antequam esset pecunia.

Deinde locus est, si res aliena detur in solutum. l. 8. C. de sententiis & interlocutionibus omnium iudic. ibi. [Si mota questione, præmissa denuntiatione ei qui auctor fuit, iudicatum processit: quanti tuâ interest, empti, si emisti, vel ob debitum reddendum, si in solutum data est, repetere non prohiberis.] Idem de quovis contractu oneroso procedit.

Tertio, de Evictione tenetur, qui rem alienam dat in dotem. l. 1. C. de iure dot. [Evictâ re quæ fuerat in dotem data, si sollicitatio vel promissio fuerit interposita, gener contra focerum, vel mulierem, seu hæredes eorum, conditione, vel ex stipulatione agere potest.]

Quarto, locum habet in hereditatis vel rerum Societatis Divisione; in qua tamen illud singulare est, quod licet ea caret quin cum permutatione vel emptione similitudinem habeat, in divisione tamen, re evictâ non tenetur dividens ad interesse, sed solummodo ad ipsum rei pretium pro virili parte refundendû: arg. legis 14. C. fam. creisc. [Si familia Eriscunda iudicio, quo bona paterna inter te, & fratrem tuum æquo iure divisa sunt, nihil super evictione rerum singulis adjudicatarum specialiter inter vos convenit, id est, ut unusquisque eventus rei suscipiat, recte possessionis evictæ detrimentum fratrem & cohæredem tuum pro parte agnoscere præses provincie per actionem præscriptis verbis compeller.] Rationem discriminis inter Divisionem & Emptionem reddit Arnoldus Rath th. 69. quia venditor rei alienæ emptorem decipit, non item rem cohæredi vel Socio ex divisione tradens, utpote cujus non ma-

ior culpa dici possit, quam ipsius accipientis, adeoque res censetur communi culpâ evicta esse: nihil itaque est, cur dividendi, & extra culpam existenti, ejusmodi saltem extrinsecum interesse imputetur, nisi fortè res evicta sit non facto sine defectu iuris ipsius defuncti, sed proprio facto, siue culpâ ipsius dividendi siue rem ex ipsa divisione alteri tradenti, v. g. si communem fundum antea pro parte sua obligaverit, & nullam hujus obligationis mentionem fecerit in divisione; vel in causa evictionis per malitiam, aut negligentiam non ediderit sua instrumenta, quibus actorem repellere potuisset, qua habentur tum in l. 7. C. communi divid. tum in l. 24. C. de fideicommissis, sed hæc alio spectant.

Quinto, locum habet in Transactione, nempe si alienum datum est, ut adversarius à litæ desistat, v. g. desisti Titio tecum contentendi de prædio, fundum, ut desistat à litæ, & prædium tibi liberum relinquat: si fundus evincatur, tenentis de Evictione, quia fundum cum litis dubie cessione commutasti. Non tamen e contra Titius tibi tenebitur de evictione prædii, imò nec fundum reddere tenebitur, quia prædium tibi non dedit, nec pro fundo commutavit. arg. l. 33. C. de Transact. [Si pro fundo prædium certis finibus liberum dari transactionis causâ placuit, licet hoc prædium obligatum post, vel alienum pro parte fuerit probatum, instanti decimam litem prohibent Iura.]

Sexto, locus est actioni de evictione contra eum, qui rem frugiferam vendidit, in qua ususfructus evincitur. l. 49. ff. de Evict. Si ab Emptore ususfructus paratur: perinde is venditori denuntiare debet, atque is à quo pars petitur. De aliis servitutibus evictis distinguunt DD. inter Venditorem scientem, rem esse servitutis obnoxiam, & nescientem: prior tenetur de evictione etiam quoad interesse, posterior, solum ad id, quo minus empti fuisset res, si libera fuisset. Colligitur ex lege 75. ff. eod. [Quod ad servitutes prædiorum atinet, si tacite secuta sunt, & vindicentur ab alio. Quintus Mutius & Sabinus existimant venditorem ob evictionem teneri non posse: nec enim evictionis nomine quemquam teneri in eo iure, quod tacite soleat accedere, nisi, ut optimus maximusque esset, traditus fuerit fundus: tunc enim liberum ab omni servitute præstandum: si verò emptor petat viam, vel actum, venditorem teneri non posse, nisi nominatim dixerit, accessurum iter, vel actum.]

Denique quoad Donationem Rei alienæ, an donans tenetur de evictione, communis DD. sententia distinguit, ut in compendio refert (nec hic pluribus disputare necesse est, cum hoc non pertineat) P. VVadingus. Si Donator expresse promisit præstare evictionem, tenetur: item si promisit donare, & non donavit, tenetur de evictione, quia promissit se curaturum, ut res fieret alterius. Quando verò donavit simul &

F 2

tradidit,

tradidit, non tenetur de evictione, si tamen scierit rem esse alienam, tunc tenetur actione de dolo. Quare non tenetur de evictione, ratio est, quia est contractus mere lucrativus, nec decet liberalitatem donantis odiosis illis oneribus gravari.

Hæc ratio semper mihi visa est etiam probare de eo qui donare promissit. Non assequor enim, quare iste tenetur de evictione, antequam rem promissam tradat, & actu donet, & ab hac obligatione liberetur postquam acta tradidit: nam & illa promissio est mera liberalitas, & merito præsumitur solum sub tacita conditione promittere. *si res sit ipsius.* & ita sentiunt etiam cum aliis P. Molina, quos refert & sequitur Palao p. 28. §. 1. n. 10. & faveret lex 18. (quam adversarii pro se male citant) §. 2. ff. de donationibus. ubi dicitur. [Labeo ait, si quis mihi rem alienam donaverit, inque eam sumptus magnos fecero, & sic evincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere: planè de dolo posse me adversus eum habere actionem, si dolo fecit.]

Omnium autem maximè & frequentissimè locum habet actio de evictione in contractu emptoris, & ideo de ea hoc loco specialiter tractatur.

§. II.

Ad quid Actio empti ex causa Evictionis competat, & tendat.

117. Sunt autem duo evictionis capita: unum ad rem defendendam, id est, ut Venditor emptorem instruat, liti assistat, & probationes adferat. Alterum ad id quod interest. Ex priori capite agi potest ante sententiam, sed non nisi post litem motam. Ex posteriori, non nisi post sententiam re evictâ, *actio empti ex causa evictionis.* Nam si ex aliis causis paulò antè enumeratis evictio præstanda est, dantur actiones pro illis causis constituta, v. g. si ex permutatione. Actio præscriptis verbis, de actione empti exstant plures leges. C. de Evictionibus. l. 6. dicitur eam dari; etiam si eam venditor non specialiter promiserit. *Non dubitatur, esse specialiter venditor evictionem non promiserit, re evictâ ex emptio competere actionem.*

Tendit hæc actio primò ad repetendum pretium, si solum fuit, quo res inter contractantes fuit æstimata, ita ut neque secuti augmenti, neque decrementi ulla ratio habeatur, solumque consideretur status qui erat tempore contractus, & appretio tunc facta, si ve ea fuerit iusta, & æqualis sine non. l. 13. ff. h. t. [Bonitatis æstimationem faciendam, cum pars evincitur, Proculus rectè putabat, quæ fuisset venditionis tempore, non cum evinceretur.]

Uterius hæc actione petitur interesse particulare, quanti Emptoris præter expositum pre-

tium interest, rem evictam non fuisse; & hæc, utpote incertum & ex variis eventibus pendens, recipit augmentum & diminutionem. Quandoque enim plurius, quandoque minoris, quandoque nihil ultra pretium interest. Ex hoc capite tenetur Venditor ad omnes accessiones rei, & quæcumque per occasionem rei venditæ obvenire potuissent, quibus emptor carere cogitur ob evictionem: hæc pertinent fructus agrorum, factus animalium, partus ancillarum, accessiones per alluvionem, ulus fructus, si fortè per consolidationem rediit ad emptorem proprietatis: item si quæ per servum emptum adhuc obtingere potuissent. l. 8. ff. eod. [Venditor hominis emptori præstare debet, quanti ejus interest, hominem venditoris fuisse: quare si ve partus ancillæ, si ve hæreditas, quam servus iussu emptoris adiecit, evicta fuerit, agi ex emptio potest: & si cui obligatus est venditor, ut præstet, licere habere hominem, quem vendidit, ita ea quoque quæ per eum acquiri poterunt, præstare debet emptor, ut habeat.]

Quòd non possit agere actione empti ex causa evictionis ante sententiam latam, & quæ transierit in rem judicatam, habetur l. 3. C. h. t. [Qui rem emit & post possidet, quamdiu evicta non est, auctorem suum propterea quod aliena, vel obligata res dicatur, convenire non potest.] & l. 17. eod. [Si cum quæstio tibi super eo, quem comparaveras, moveretur, auctorem tuum certum fecisti, nec citra iudicis disceptationem eum quem emeris, tradidisti: Præles Provincia in damnis quæ te tolerasse meministi, medelam luris adhibebit.]

118. QUÆRITUR 1. An Venditor conveniri possit ad solvendum interesse, quantumcumque illud sit, & non solum de præsentem, sed etiam de futuro. R. De hoc ex parte legem unicam. C. de sen. que pro eo quod interest, profertur. ibi. [Sancimus itaque in omnibus casibus, qui certam habent quantitatem, vel naturam, veluti in venditionibus & locationibus, & omnibus contractibus, hoc quod interest, dupli quantitatem minimè excedere.] Itaque, quia nimis durum esset, & innumeris litibus ansa præberetur, si nihil certum constitueretur circa interesse, quandoquidem in futurum possent semper evenire quædam, ex quibus putaret emptor se damnum capere, quòd res fuerit evicta, conveniens erat, aliquid certi determinare, nempe, ut interesse nunquam excederet duplum pretii expositi, cui ipsum pretium velut simplum inest. Explicat Arnoldus Rath th. 70. in exemplo. si tibi, ex: gr. aliquot modios frumenti, & singulos quidem decem florenis, vendidi, postmodum verò cum fruges pruinâ, vel gelu perisissent, valor cujusque modii ad 30. vel 40. florenis excrevisset, ipsum frumentum venditum evincatur, non poterit emptor ex utroque capite actionis empti,

empti, adeoque tam pro exposito pretio, quam ratione ejus quod interest, rem non fuisse evictam, plus consequi, quam duplum, hoc est 20. florenos pro quovis modio frumenti postmodum evicti. Ratio duplex est. Prima, quòd non sit æquum, venditori propter certam rem venditam bonâ fide, aut in stipulationem deductam plus damni inferti, quam sit res ipsa, ne accessorium excedat suum principale: arg. §. 5. Inst. de Fidejussoribus. ibi. *Nec plus in accessione potest esse, quam in principali.* Altera ratio ex eo desumitur, quòd non sit verisimile, cogitarum fuisse à venditore de majori quantitate, vel periculum in se recepisse, quam sit ipsum rei pretium. l. 43. in f. ff. de actionibus empti. ubi hæc ratio ponitur. [Planè si in tantum pretium excessisse proponas, ut non sit cogitatum de tanta summa à venditore: veluti si ponas agitorem postea factum, vel pantonium evictum esse eum, qui minimo venit pretio, iniquum videtur, in magnam quantitatem obligari venditorem.]

119. QUÆRITUR 2. An in super Emptori tenetur venditor ad refundendos sumptus litis ab Emptore factos. R. Affirmativè. Ratio est, quia Emptor supponitur agere ex mandato venditoris: ergo censetur venditor ipso facto se obligare ad iudicium solvendum, & ad expensas, quæ obligatio est à principali distincta, confurgens ex quasi contractu si ve negotio per litis contestationem inducto. l. 3. §. 11. ff. de peculio. ubi dicitur. [Judicati quoque patrem de peculio actione teneri, quod Marcellus putat, eam ejus actionis nomine, ex qua non potuit pater de peculio actionem pati. nam sicut in stipulatione contrahitur cum filio, ita iudicio contrahi.] Et quidem iure Bavarico ita constitutum est L. R. tit. 8. a. 1. in f. & ar. 4. Hinc tamen

120. QUÆRITUR 3. An hoc procedat, & venditor ad expensas litis teneatur, si conventus Emptor non succubuerit, sed vicierit, sed actor non fuit in expensas condemnatus. Negativam tenent Baldus in legem 5. C. de Evictionibus. Cuiacius ad legem Venditores ff. de V. O. Donellus in leg. 18. C. de Evict. Alii tamen dissentiunt. Nam si Actor habuit iustam causam litigandi, eaque ex Venditoris persona processit, tunc volunt, Venditorem teneri, secus negant. Ità Bart. Gomez, Cabell. quos refert & sequitur Arn. Rath th. 72. & pluribus citatis Fachinus lib. 2. c. 38. & mihi etiam placet. Probatum primò, Venditor teneatur ad hoc, ut Emptori per quemcumque habere liceat, ut supra dictum. Atqui in hac obligatione veniunt sumptus litis. l. 38. §. 4. ff. de V. O. ibi. *quatenus habere licet, si nemo controversiam faciat.* Probatum 2. Venditor tenetur emptorem defendere, hoc est, omnia facere, quæ facturus erat in lite Dominus, ut constabit ex dicendis, ergo est obligatus ad factum, quo non impleto tenetur ad interesse, in

quo veniunt expensæ litis. Probatum 3. Si emptor causâ cadere, & sine culpa (ut fieri posset, quando actor habet apparentem causam litigandi, cui causam dedit venditor, & tunc Venditor non solum tenetur ad expensas), sed etiam ad pretium, & aliud interesse, ut dictum est superius. Ergo si emptor vincat, non potest venditor conquiri, quòd factum ad expensas litis teneatur. Et hæc sententiam amplectitur Ius Bavar. l. R. tit. 8. a. 4.

121. Obijciunt adversarii 1. ex lege 18. C. de Evictionibus. ubi cum de servo vendito quæstio esset, & iudicatum, esse servum & non liberum, pronuntiatur: *Quòd si fuisse servum, sententia declaraverit, intelligi, re ad venditorem reverti non posse.* In hoc textu, inquit, non potest esse sermo de ipso servo vendito, quòd non possit agere contra venditorem, quandoquidem servus non est illi per actorem ablatas. ergo sermo est, de expensis, quòd eas non possit repetere à venditore. Respondit Fachinus, sensum legis esse, Emptorem non posse agere de evictione ipsius servi venditi, & non evicti, nec eo nomine amplius posse ad venditorem reverti. Quòd autem hic sensus non arguat Decisionem ridiculam, quasi loqueretur de re non dubitabili, idem auctor sic declarat. Nam olim ita constitutum erat, ut cum status quæstio moveretur, certis solemnitatibus adhibitis libertatis aut servitutis assertor decerneretur: quæ solennia sustulit Imperator Iustinianus in l. 1. C. de Aferione tollenda. Solebat autem etiam post sententiam latam iterum causa examinari, usque ad tertiam vicem, quòd etiam Iustinianus commendavit. Itaque in dicta lege 18. decernunt Diocletianus & Maximianus, ut siquidem pro libertate sententia lata fuerit, emptor servi de evictione agere possit, quamvis causa iterum ad examen Vocari possit. Si verò pro servitute, non possit ad venditorem reverti, licet causa iterum examinari possit: & hæc erat causa dubitandi, quam sustulerunt dicti Imperatores; de sumptibus autem nihil statuerunt. Itaque dicere voluerunt, quòd Emptor non possit de evictione agere, ob periculum, ne forte in secunda aut tertia sententia condemnaretur, & pro libertate hominis empti pronuntiaretur, sed litis exitus sit expectandus.

Obijciunt 2. Hoc dilemma. Aut Emptoris adversarius qui litem movit, ab expensis litis absolutus fuit per imprudenciam Iudicis, & tunc certi furis est, venditorem non teneri, quia nec quidem tenetur de evictione, (ut infra dicitur) vel absolutus est, quia habuit probabilem litigandi causam: at qui hæc causa est nova, quæ post venditionem emerit, ergo venditor non tenetur. R. Negando subsumptum: procedit eam Conclusio de causa litigandi, quæ à Venditore processit: qui cum sit obligatus emptorem defendere, ut rem emptam sine controversia

habere possit, tenetur ad omne id partandum quod emptor habebit, si nulla controversia illi mota fuisset.

Objiciunt 3. Sublato principali tollitur accessorium: atqui obligatio refundendi sumptus est accessorium evictionis: ergo cessante evictione cessat obligatio refundendi sumptus. R. Negando minorem: non enim est accessorium Evictioni, sed obligationi de defendendo rem venditam, quæ subest, etiam quando adversarius non evincit, dummodo controversiam moverit, ejus venditor causa fuit, unde obligatur Emptorem defendere, & per consequens omnes expensas, non solum ad litem instruendam necessarias, sed & quaslibet alias sine culpa factas, & ab ipso venditore faciendas refundere.

§. III.

De Obligatione Emptoris laudandi Auctorem, mota controversia.

SUMMARIUM.

Emptor tenetur ad laudandum auctorem. 122. Quidsi venditor aliunde jam sciat, litem esse motam. 123.

Qui tenetur ad aliquid faciendum, non constituitur in mora, nisi fuerit interpellatus. eod.

An Denuntiationi sit inferenda copia libelli actoris. 124.

Quomodo facienda sit Denuntiatio. 125.

Quidsi constet, rem esse alienam, an adhuc denuntiandum. eod.

Si fideiussor accessit, an & illi denuntiandum. 126.

Quo tempore facienda sit denuntiatio. 127.

An facta denuntiatione possit emptor ab omni defensione desistere. 128.

An venditor debeat causam prosequi apud Iudicem emptoris apud quem lis mota est. 129.

122. **V**T Emptori competat actio ex causa Evictionis, requiritur, ut auctorem, id est, Venditorem laudaverit (ut Veteres loqui solebant) id est, tempestivè illi denuntiaverit, litem sibi super re vendita motam esse, ut Venditor suæ obligationi satisfaciatur defendendo emptorē. l. 55. §. 1. ff. h. t. [Præsentem autem Venditori denuntiandum est. Clarus l. 8. C. eod. Emptor fundi, nisi auctori aut hæredi ejus denuntiaverit: evictio prædico neque ex stipulatu, neque ex dupla, neque ex empto actionem contra venditorem vel fideiussorem ejus habet. & l. 9. Si controversia tibi possessionis, quam bonâ fide te emissæ allegas, ab aliquo movetur: auctori hæredive ejus denuncia: & si quidem obtinueris, habebis quod emilli. Sin autem evictum fuerit: à venditore, successorive ejus consequeris quanti tuâ interest. In quo continetur etiam eorum perser-

curio, quæ, in rem emptam à te, ut melior fieret erogata sunt. l. 17. eod. Si cum qualis tibi super eo, quem comparaveras, moveretur, auctorem tuum certum fecisti, nec citra iudicis disceptationem eum quem emerax, tradidisti, prætes provinciam in damnis, quæ te tollerâsse meministi, medelam liris adhibebit.] Quæ leges præ oculis habenda sunt pro resolutione sequentis quaestionis.

Ratio, cur hæc denuntiatio requiratur, redditur quidem communiter ex eo, quod alioquin non possit Venditor defendere Emptorem. Verum, esto hæc ratio clarè procedat, quando Venditor ignarus est litis motæ; quia tamen est gravis controversia, an sit necessaria tanquam solemnitas substantialis, ita ut etiam sciente venditore requiratur, ideo pro hoc casu alia ratio quaerenda erit. Itaque

123. **Q**UÆRITUR 1. Si Venditor aliunde jam sciat litem esse motam, & Emptor omittit denuntiare, quia iudicat esse superfluum & otiosum, eo quod certus de re amplius certificari non debeat, an adhuc venditor de Evictione teneatur. Affirmant Baldus ad l. 1. C. de peric. & commodo rei vend. & quidam alii, quos ex Theologis sequitur VVadingus.

Contraria sententia est apud Iureconsultos communissima, & iuri scripto conformis, & vix credo, quod prior sententia in Iudicio sit unquam obtentura. Eam tenet Fachineus l. 2. c. 35. prope finem, & Arnoldus Rath th. 73. ceteri eam potius supponunt.

Probat. Quandoquidem leges tam aperte denuntiationem requirant, ut vidimus, dicantque, actionem non competere, nisi illa præcesserit, deberent adversarii exceptionem casus, quo venditor jam aliunde scit litem esse motam, vel aliquâ lege, vel efficaci ratione probare: atqui neutrum præstant, ut patebit solutione objectionum. Ergo non est casus iste excipiendus: præsertim cum subest ratio, quare nec ille casus excipiendus fuerit, ut dicemus.

Argumentantur aliqui ex l. 13. §. 6. & l. 43. ff. de actionib. empti. Sed hæc leges nihil penitus ad rem faciunt, quia aliud non docent, quam quod venditor nihil dolo facere debeat. Negamus autem, dolo eum agere, si emptorem non defendat, qui litem motam non denuntiavit. His ergo legibus merito neglectis

P. VVadingus probat ratione. Denuntiatio tantum facienda est, ut venditor sciat, litem esse motam emptori: atqui est regula Iuris in 6. Qui certus est, amplius certificari minimè debet. Ergo si venditor aliunde est certus, quare debet certiorari per emptorem? Deinde quid opus est interpellatione, quando ipse contractus instar diei interpellat? etiam si enim in præsentem non sit assignatus certus dies, qui necessarij venturus sit: est tamen dies ex voluntate contrahentium determinatus, nempe dies motæ litis: promittit enim

enim tacitè venditor, se, quocunque die lis movebitur, bonâ fide defensurum emptorem: quandoque ergo certior factus est, eum diem adventisse, jam sibi ab eo data interpellat: cum certò sibi persuadere debeat, emptorem optare, ut juretur.

Hoc argumentum cuivis facilè poterat incidere, ad quod pridem responderunt alii, negando, propterea tantum faciendam monitionem, ut venditor sciat, sed ut sciat, etiam auxilium implorari ab emptore, alioquin possit cogitare, non indigere ipsius operâ, & idcirco nec significasse, nec requisivisse: in talibus ergo, ubi scientia ordinatur ad obtinendum auxilium alterius, non sufficit scientia.

Hanc responsionem & doctrinam ait P. VVadingus, assumptam esse voluntariè potius, quam probatam. Vnde enim, inquit, probatur, quod quando aliquis ex se est obligatus facere officium, non sufficiat, ut per quancunque noticiam expleat conditionis tacitè moneatur, sed in super necesse sit, per tot solemnitates eum moneari: cum in Iure expressè id non decidatur? Respondetur, obligari quidem Venditorem defendere emptorem, sed servato Iuris ordine, nempe si fuerit requisitus, sicut Vasallus obligatur defendere suis servitiis Dominum, sed non nisi requisitus, etiam si sciat, posse ipsum suis obsequiis juvari, ut dixi orat. præced. cap. de feudis. Et factam est, quod assumit idem auctor, non posse sibi venditorem prodeatere persuadere, quod non denuntiando emptor non desideret ejus defensionem, si enim desiderat, cur non monet? an non hoc facilius est, quam defensionem in se recipere? imò & obligationem probandi, quod venditor se veritè litem sibi motam esse, & se desiderasse ejus defensionem?

Ad illud quod dictum est, quod dies interpellat per emptorem, id jam ab ipsomet Auctore solum factis est. Et in super illis legibus opponuntur alia leges, quibus asseritur, eum qui tenetur ad aliquid faciendum, in mora non constitui, nisi fuerit interpellatus. l. 32. ff. de Vsuris. Mora fieri intelligitur, non ex re, sed ex persona, id est, si interpellatus opportuno loco non solverit. l. 23. eod. [Si ex legati causa, aut ex stipulatu hominem certum mihi debeas, non aliter post mortem ejus tenearis, quam si per te steterit, quo minù vivo eo eum mihi dares, quod ita fit, si aut interpellatus non dedisti, aut occidisti eum.]

124. **Q**UÆRITUR 2. An denuntiationi sit inferenda copia libelli actoris, & si quid aliud actum est cum Emptore. Negant Gomez & Molina d. 380. §. deinde venditor. Communior tamen & verior sententia assumat, quam aliis relatis tenent Fachineus l. 2. c. 34. ad 2. quæstium. & Castro Palao §. 3. n. 3. Probat ex Clementina Causam §. ult. de Elect. ubi ponitur forma denuntiationum ac intimationum faciendarum,

non solum in specie ibi posita, sed generaliter observanda, ut libelli & citationis tenor intimationi inferatur: & ratio est, ut venditor cognoscere possit, quid sibi expedit, an contendere velit, v. g. ob periculum condemnationis in expensas, necne. Quæ ratio me magis movet, quam textus illius Clementinæ, nam in ea per parenthesis inferitur. (si petita fuerit.) nihilominus in fine videtur hoc exigi, dum dicitur. [Nisi ad appellatum ejus plena & certa notitia intra tempus prædictum aliter pervenisset. Idem quoque in aliis casibus observari volumus, in quibus requiritur intimatio folius.]

125. **Q**UÆRITUR 3. Quomodo faciendi sit hæc denuntiatio. R. Si fieri potest, est immediatè faciendi Venditori præsentis; si minù ad ejus domum consensu vicinis. Quod si Venditor se dolo subduceret, & de hoc constaret, emptor ab obligatione liber esset. l. 56. §. 5. ff. h. t. Simili modo tenetur, qui curavit, ne sibi denuntiarum possit. Mortuo Venditore, denuntiatio faciendi est hæredibus, & quidem omnibus. l. 87. §. 5. ff. de V. O. ibi. [Nam auctoris hæredes in solidum denuntiandi sunt, omnesque debent subsistere, & quolibet deficiente omnes tenebuntur, sed unicuique pro parte hereditaria præstatio injungitur.]

QUÆRITUR 4. Si constet, nullâ tergiversatione posse Venditorem defendere, aut celare, se rem alienam vendidisse, an emptor excusetur ab obligatione denuntiationis. Affirmat Molina, dicens id aperte colligi ex l. 11. pr. ff. de actionib. empti. ubi dicitur, qui manifestum fuit, noxium servum fuisse, nihilominus vel ex stipulatu, vel ex empto agere posse. In praxi tamen certò, non facile posse contingere, ut non consultis & securus sit denuntiatio.

126. **Q**UÆRITUR 5. Si Fidejussor accessit, an & illi denuntiandum sit, quandoquidem & ille de evictione tenetur. R. Negative. Quamprimùm enim facta denuntiatio Venditor tanquam principalis tenetur, hoc ipso tenetur & fidejussor, nullo alio facto interveniente, sicut etiam liberato venditor, nullo alio facto interveniente fidejussor liberatur. l. 7. C. de Evict. Auctore laudato, si evicta res est, fidejussorem (etiam si agi causam gnora veritè) conveniri evictionis nomine posse non ambigitur.

127. **Q**UÆRITUR 6. Quo tempore faciendi sit denuntiatio. De hoc exstat l. 9. §. 2. ff. h. t. [Quolibet tempore venditori denuntiari potest, ut de ea te agenda addit, quia non præsumitur certum tempus in ea stipulationem, dum tamen ne prope ipsam condemnationem id fiat.] Vnde inferunt DD. faciendam esse ante publicationem testium, & causæ conclusionem, seu antequam tempus probationum, & exceptionum clapsum sit, alioquin inutilis esset denuntiatio. Inferunt ultroque Ant. Gomez, si in prima instantia non fuit facta denuntiatio, posse fieri

fieri in causa appellationis, dummodo res sit integra.

128. QUÆRITUR 7. An facta denuntiatio possit emptor ab omni defensione desistere. *¶* Si venditor in se recipit defensionem, posse desistere, quia venditor potest solus velle defendere. Si vero non recepit, nec etiam declaravit, nolle se causam defendi, tunc Emptor ad defendendum meliore modo & bonâ fide teneatur, alioquin censetur res illius culpâ evicta, & sic Venditor de Evictione non teneatur. *arg. l. 1. C. de periculo & commodo rei vend. ibi. Et non absente emptore contra eum pronuntiatum est: ergo si eo absente pronuntietur, non teneatur de Evictione.*

129. QUÆRITUR 8. An Venditor debeat causam prosequi apud Iudicem Emptoris apud quem lis mota est, vel possit ad suum proprium Iudicem (si forte privilegio exemptus est, v. g. est Clericus) causam deferre. Affirmantur aliqui, inter quos Durandus in suo speculo. Sed communior sententia negat posse Venditorem declinare forum Emptoris. Ratio est, quia ipse non est principaliter conventus, sed iuris dispositione suscipit partes Emptoris. Itâ innumeris relatis Fachineus c. 37. Probatur ex lege 49. ff. de Iudiciis. [Venditor ab Emptore denuntiatus, ut eum evictionis nomine defenderet, dicit se privilegium habere sui Iudicis. Quæritur, an possit litem ab eo Iudice apud quem res inter peritorem cepta est, ad suum Iudicem revocare. Paulus respondit, venditorem Emptoris Iudicem sequi solere.] Item l. 1. C. *Pro in Rem actio exerceri debeat.* ibi. [Nam si denuntiasti ei, qui tibi vendidit, intelligis evictionis illi periculum imminere. Nec enim NB. Iurisdictionis forma in eadem Provincia constituta, tam peritorem, quam possessorem, ob auctoris personam, quem in alia Provincia dicit consistere, debet immutari.] Neque obstat privilegium fori quo gaudet Clericus. Nam in casu nostro reus conventus est Laicus: quod si ad ejus defensionem Clericus accedit, non potest propterea actoris causam detergiorem facere. Ipse quidem Clericus evictionis nomine ab emptore apud Ecclesiasticum Iudicem conveniendus est, sed ut possit etiam causam inter alios Laicos inchoatam ad forum suum Ecclesiasticum trahere, neque lege probatur, nec ratione evinci potest, inquit citatus Auctor.

§. IV.

Quibus casibus Venditor non teneatur de Evictione.

SUMMARIUM.

Primus casus, quo non teneatur Venditor de Evictione, est ex conventionem. 130.
An tunc saltem pretium teneatur refundere. eod.
Quid si Emptor scivit rem esse alienam, & non est passus de evictione. eod.
Intellectus legis 27. C. de Evid. eod.
Secundus casus, si culpa Iudicis res evicta est. 131.
Tertius casus, quando res evincitur culpa emptoris. 132.
Quibus modis possit ejusmodi culpa intervenire. eod.
Si Emptor intermittat appellare, an amittat sus evictionis. 133.
Quid si res evincatur sententia arbitrarij ab emptore electi. eod.
Quartus casus, si emptor ex mandato Principis rem alteri tradere cogitur. 134.
Quid si res Iure specialiter, v. g. Retractus evincatur. eod.
Quid si restitutione in integrum. eod.
Quintus casus, quando emptor scivit rem esse alienam. 135.
Sextus, si emptor per vim expellatur à rei emptæ possessione. 136.
Septimus, si emptor neglexit Vncapionem. 137.
Octavus, si heres confecto inventario rem hereditariam pro solutione aris hereditarij alieni vendidit non teneatur de evictione. 138.
Nonus, si creditor rem pignoris Iure distraxit, ne quidem ad pretij restitutionem teneatur. 139.
Decimus, si fscus rem alienam, vel alteri oppignoratam vendidit. 140.
Undecimus, si quis vendidit nomen seu debitum, & debitor non est solvendo. 141.

Præter casum omisæ denuntiationis alii casus sunt, in quibus Venditor ex causa Evictionis factæ conveniri non potest.

130. Primus casus est, si convenit inter Contrahentes, ut Venditor de Evictione non teneatur, bene tamen ad refundendum pretium, nisi etiam de hoc aliter expressè convenisset. l. 11. §. 18. ff. de act. empti. ibi. [Idem esse dicendum, & si apertè in venditione comprehendatur, nihil de evictionis nomine præstitum iri, pretium quidem deberi re evictâ, utilitatem non debent: neque enim bonæ fidei contractus hanc patitur conventionem, ut emptor rem amitteret, & pretium venditor retineret: nisi forte, si quis omnes istas supra scriptas conventiones accipiet, &c.] Ex quibus tamen verbis, & ex aliis Iuribus colligitur, & dicendum omnino est, quod si venditor probabiliter timens periculum evictionis, non monuisset de hoc periculo Emptorem, ob dolum commissum in pacto teneatur ad omnia damna subsecuta.

Existit

Existimant aliqui Interpretes, quod Venditor ne quidem pretium refundere teneatur, si in specie & non in genere pactus esset, quod nolit tenei de Evictione, v. g. si diceret. *Nolo tenei de Evictione si Petrus evincat. vel: si res ob talem causam evincatur?* Rationem dant, quia emptor potest tunc in particulari examinare lus illius qui nominatus est: ergo si non examinavit, sibi imputet, si tunc nec pretium receperit. Hanc sententiam dicit P. Vadingus esse communem omnium, excepto Covar: & Molina. Verùm & alii illi contradicunt, nempe Cavalinus de Evid. §. 5. Ant. Rabijs, quos refert & sequitur Fachineus c. 39. Palao n. 4. quia in relatis verbis generaliter statuitur pretium esse restituendum: & quia per tale pactum non immutatur natura contractus bonæ fidei, qui non patitur hanc conventionem (id est, non præsumitur talis animus fuisse contrahentium) ut emptor rem amitteret, & venditor pretium retineret. Unde non immeritò P. Molina contrariam sententiam dixit esse ridiculam, & contra conscientiam.

Obijciunt tamen pro se adversarii l. 69. ff. de Evid. ubi dicitur. [Qui libertatis causam excepit in venditione, sive jam tunc, cum traderetur, liber homo fuerit, sive conditione, que testamento fuerit impleta, ad libertatem pervenerit, non tenebitur evictionis nomine.] Sed quid hoc ad propositum? nihil hîc dicitur, quod non teneatur ad pretium, etiam non teneatur de Evictione: hoc enim est longè plus, ut vidimus, & lex à nobis citata expressè ait, quod pactum de evictione non præstanda non excludat obligationem ad reddendum pretium.

Est etiam alia communis multorum sententia, & ideo probabilis, quod quando emptor sciens emit rem alienam, & non expressè de evictione præstanda stipulatus fuerit, etiam pretium amittat. Itâ Abbas Panorm: in c. ad audientiam. de reb. Eccl. alien. & alii. Caterùm contrariam opinionem defendit Cabal: & Tiracuellus, quos refert & sequitur, P. Vadingus. Et reverè textus est satis apertus in l. 3. §. 4. C. communia de legatis. [Emptor autem sciens rei gravamen, adversus venditorem actionem habeat NB. tantum ad restitutionem pretii, neque duplè stipulatione, neque melioratione locum habente: cum sufficiat ei saltè pro pretio quod sciens dedit pro aliena re sibi satisfacti.]

Obijciunt tamen legem non minus claram l. 7. ejusd. Codicis de evict. [Si fundum sciens alienum vel obligatum comparavit Athenocles, neque quidquam de evictione convenit, quod eo nomine dedit, contra luis possit rationem.] Quæ lex ne contrarietur legi 3. §. 4. citata, sic conciliatur à glossa cum communi sententia, nempe hanc legem 3. loqui de casu speciali ultimæ voluntatis, ut patet ex sequentibus ver-

Christi. Haun. de Just. Tom. IV.

bis. Sed hæc specialitas videtur se quoad hoc punctum habere merè materialiter: quia nihil ad rem facit, quod debitum ex testamento emam, vel ex furto aut alia venditoris iniquitate, quare omnimoda fuerent venditori iniquo, ut in omnibus aliis servaverit pretium, & lucrum reportaret ex sua iniquitate, & in sola re debita ex ultima voluntate puniatur amissione pretii, & non in alijs? Ad legem 27. ff. si fundum, responderet cit. A. eam esse antiquiorem, revocata per legem. 27. cit. quæ est longè posterior, cum sit Iustiniani, qui post Diocletianum (qui est Auctor prioris) imperaverit 100. annis. Meliùs fortasse respondet Fachineus & ex eo Palao, in priore lege fuisse de pretio restitutum conventum. Et hæc de primo casu, quod cessat actio de Evictione.

131. Secundus casus est, si culpa Iudicis imperitè vel malitiosè judicantis res evicta est, cum de Iure pro emptore sententia ferenda fuisset. l. 51. ff. de Evictionibus. [Si per imprudentiam Iudicis aut errorem emptor rei victus est, negamus auctoris damnum esse debere: aut quid refert, si Iudicis aut stultitiâ rei perierit? iniuria enim quæ fit emptori, auctorem non debet contingere. idem habetur in Iure Can: cap. fin. de Empt. & vend. ubi etiam alii casus referuntur. Si Venditori post institutum contra se iudicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nuntiare (de quo sup. dictum) vel contumaciter absint tempore sententiæ promulgatæ (de quo postea) seu per injuriam sententiâ lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit.] Ratio est, quia hujusmodi ablatio & rei amissio reputatur inter casus fortuitos, perinde ac si furto ablata esset, quo casu utique emptoris esset jactura, ut supra dictum, etiam antequam possessionem nactus est, quantum magis postquam ipsi rei incubuit.

Hinc autem patet, immeritò à Covarruvia limitari, & doceri, quod si Iudex ex odio venditoris ob inimicitiam ante venditionem contractam male judicaret, Venditor teneatur de evictione, quia scilicet causam dedit. Hoc inquam ad rem non facit, & per accidens se habet, sicut si quis ex simili odio domum emptam combureret, aut Iudicem corruptum ad malè judicandum.

Ratio ulterior est, quod (ut explicat Arn. Rath. th. 76.) licet venditor teneatur emptori, rem ipsam habere licere, ea tamen obligatio ad lus, non ad factum referenda sit. Evictio autem injuriâ Iudicis inducta, viâ facti potius, quam Iuris, & quasi per vim quandam ipso iudicio illatam censetur fieri, quod damnus ad emptorem (qui veluti rei Dominus alias omne commodum & incommodum sentit) non ad venditorem pertingere debet, quem Iura jubent securum, & ab evictionis præstanda obligatione liberum esse, modò non venderit rem alienam.

G

nam,

nam, aut alteri oppignoratam, nec de molestia facti tenetur, nisi aperta conventione sese ad eam prestandam obstrinxerit. Et habetur casus notabilis in lege fin. C. de act. empti. [Expulsos vos de fundo per violentiam à Nerone, quem habere lus in eo negatis, profitentes: nullam vobis adversus eum, ex cuius venditione fundum possideris, actionem competere probatis.]

Ex his inferendum esse existimo, quod si iudex bene iudicaret secundum allegata & probata, tamen si venditor in foro externo teneretur de Evictione, imò & in conscientia teneretur sententia exterius conformare, (ut dicitur suo loco de iudicis) si tamen certam notitiam privatam haberet, quod testes v. g. fuerint corrupti & subornati, ac proinde sententia iudicis sit materialiter injusta, possit occultati compensatione. & hoc deducitur ex dictis to. 1. ar. 2. de occulta compensatione.

132. Tertius casus est, quando res evincitur culpa ipsius Emptoris. Ita generaliter colligitur argumento à contrario sensu ex lege 1. C. de Rev. permitt. ibi. idque quod comparavit, non in iura iudicis, nec parvis tui culpa evictum est, ad exemplum ex empto actionis, non immerito id quod tua interest, &c.

Potest autem huiusmodi culpa variis modis intervenire. 1. si sua culpa ex possessore factus actor in ea re victus est, quam potuisset possidendo retinere adversus eum qui illi movit litem, nec tamen habebat dominium, nec rem sibi obligatam. L. 29. §. 1. ff. de Evictionibus. [Si duplex stipulatur ex possessore petitor factus, & victus sit, quam rem si possideret, retinere potuerit, peti autem utiliter non poterit, vel ipso iure promissio duplex (id est venditor) tutus erit, vel certe doli mali exceptione se tueri poterit, sed ita, si culpa vel sponte duplex stipulatoris possessio antea fuerit.] Vbi nota, quod antiquitus sæpe solebat fieri stipulatio, qua emptor stipulabatur, sibi duplum solvendum, si res evinceretur: non est tamen huiusmodi stipulatio hodie in usu.

Secundo, si venditor admoveat emptorem, ut agat probationis difficultatem facilliori iudicio agat, puta Publiciana, aut eà actione qua de fundo vectigali proposita est, & emptor id negligens victus fuerit. l. 66. pr. ff. de evictionibus. [Si cum venditor admonuisset emptorem, ut Publiciana potius, vel eà actione qua de fundo vectigali (seu Emphyteuticario) proposita est, experiretur, emptor id facere superederit, omnimodo non obicit ei dolus suus, nec committitur stipulatio.]

Tertio, si emptor ob contumaciam suam condemnatur. l. 14. §. 1. ff. de appellat. ubi causa continetur, quia ejusmodi res iudicata non habetur pro veritate adversus venditorem ipsum, qui nullam contumaciam commisit. ibi. Non

habere iudicium auctoritatem, nisi adversus eum solutionem, qui adesse neglexerit. Vnde emptor in tali casu potius propter negligentiam aut malitiam suam victus esse censetur, quam ob iniqua causa merita. l. 55. ff. de Evict. [Si iudex contra Emptorem iudicatum est, quod defuit, non committitur stipulatio, magis enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit. Quod tamen ita intelligendum videtur, si contumacia nocuit: nam si probari posset, ex clara actoris causa aequè se fuisse condemnandum si præsens fuisset, ex æquo, & bono ad consequendum interesse illa actio accommodaretur arg. legis 11. ff. de act. empti. ibi. [Et si ex stipulato ager, & sine defendente noxali iudicio, sine non, quia manifestum fuit noxium servum fuisse, nihilominus vel ex stipulato, vel ex empto agere posse. Et ita contra glossam tenet Covarr. l. 3. variat. resol. c. 17. n. 6. & Arn. Rath. th. 76. n. 10.]

Huc etiam pertinet quod habetur lege 27. ff. de evict. v. g. Si emptor actori iuramentum detulisset, & iurasset. [Hoc iuramentum, ut exceptiones ex persona Emptoris obiectas, si obstante, venditor ei non teneatur: si verò ad personam venditoris respiciant, contra. certè nec ex empto, nec ex stipulatione actio competit emptori, si exceptio ei ex facto ipsius apponita obstitit.]

133. DUBITATUR, an si emptor remittit appellare, amittat ius Evictionis. Ita cum distinctione: si causa actoris est manifesta, non tenetur appellare: quia iniquum est, scienter à sententia ipsa appellare. Si verò sit sententia suspecta ab iudicis imperitiis, aut malitiam, tenetur appellare. Quod sit causa dubia & ambigua, multi probabiliter arbitrantur, non teneri Emptorem appellare: quia præsumptio stat pro sententia. Plures tamen adhuc obligant emptorem ad appellandum, quia contra præsumptionem pro sententia prima: instantia admittitur probatio in secunda instantia, ubi poterunt novæ probationes pro emptore adferri. Quod tamen intelligendum est, si venditor agat, quod fertur prima sententia, nec illi est intimata, arg. legis 63. §. 1. ff. de Evict. [Gaia Seia fundum Lucio Titio emerat, & quaestione mota hinc nomine auctorem laudaverat, & evictione secuta fundus ablatas, & sicco adjudicatus est venditoris præsentis, quaeritur, cum emptrix non provocaverat, an venditorum poterit convenire. Herennius respondit, si quod alienus fuit, cum venisset, si quod tunc obligatus evictus est, nihil proponi curi emptori adversus venditorem actio non competat.]

Ad huc casum etiam pertinet, ut evictionis iure emptor privetur, si res evicta sit per sententiam arbitri in quem emptor consensit. Hoc ipso enim Emptoris voluntate, non iudicis necesse est privetur, & colligitur ex lege 56. §. 1. ff. de Evictionibus. [Si compromissio, & con-

tra me data fuerit sententia, nulla mihi actio de evictione danda est adversus venditorem, nullam enim necessitate cogere id feci.] Huc etiam potest referri septimus casus infra ponendus.

134. Quartus casus, quo venditor de Evictione non tenetur, est, si emptor ex Principis mandato rem emptam alteri tradere compellitur, nec huic causam dedit Venditor. Ratio est, quia hoc ad casum fortuitum pertinet, in quo evictionem cessare iam superius probatum est.

Hinc Iuris Interpretes Regulam generalem conficiunt, ut tunc non teneatur Venditor, si res vendita non iure communi, sed quodam iure speciali evincatur, v. g. Iure Retractus. Rationem reddit Arnoldus Rath: imprimis quod ejusmodi evictio procedat quasi ex natura rei, siue speciali iure consanguineis concessa, ex quo cum emptor intelligere debuisset, consanguineum pretio evictionis oblato ad rem evincendam admittendum esse, sibi quodammodo imputare debet, quod nihilominus ad emptionem processerit. l. 3. in fine. ff. si certum petatur. ibi. Si aliqua iusta causa fuerit, propter quam intelligere deberes, te dare oportere. Ad exemplum illius, qui fundum alienum sciens comparavit, & ideo de evictione agere non potest, nisi ita expresse convenit. l. 27. C. de Evict. Si fundum sciens alienum, vel obligatum comparaverit Athenocles, neque quidquam de Evictione convenit, quod eo nomine dedit, contra Iuris positum rationem. Altera ratio est, quod Evictio per Retractum primum post ipsam contractum, & non ex causa præcedente competat. l. 3. ff. de Evict. ibi. Hac autem actio postea esse coepit. l. 11. pr. eod. ibi. Post Contractam venditionem. & l. 1. C. de peric. rei vend. ibi. Quæ ex præcedente tempore causam evictionis parant. Addit citatus Auctor, hoc adeo procedere, ut licet venditor evictionem verbis generalibus promiserit, v. g. se rem tutam præstiturum, nihilominus de evictione iure Retractus facta non teneatur, quoniam in re quæ sua natura evincitur, non sufficit generalis promissio de Evictione, utpote secundum naturam actus semper accipienda, sed specialis necessaria est, ut v. g. promittat, rem mihi etiam adversus retractum consanguineorum tutam fore, siue, Retractui non obnoxiam esse dixerit.

Simili modo si res vendita evincatur iure Restitutionis in integrum, non tenebitur venditor, siue restitutio ex mera Principis gratia, v. g. ad bona publicata, siue ex Iustitia, v. g. ex minoris evincens ætate, vel ex iusta absentie causa procedat: ita tamen, ut cum causa istius extraordinarie evictionis, scilicet læsio ex minori ætate, aut ex capite iuste absentie procedens, contractum ipsam præcessit, possit emptor pretium à suo venditore repetere, sed specialis restitutio abesse Emptori pretium, & venditoris lucro cedere, qui id, quod emptori hadenus præstitit, ab ipso minore consequatur, aut certè sibi

imputare debeat, quod cum minore cautius non contraxerit. Ita cum glossa & aliis citatus Auctor: sed lex 3. C. de Evict. quom citat, nihil de hoc habet, volebat fortè citare legem 39. ff. eod. quæ tamen potius huic doctrinæ videtur adversari, nisi de solo pretio accipiatur, quamvis verba videantur plus significare, sic habet. [Minor 25. annis fundum vendidit Titio, eum Titius Seio: Minor se in ea venditione circumscriptum dicit, & impetrat cognitionem non tantam adversus Titium, sed etiam adversus Seium. Seius postulabat apud Prætozem utilem sibi de evictione stipulationem in Titium dari. Ego dandam putabam. Respondi iustam rem Seius postulari. Nam si ei fundus prætoris cognitione ablatus fuerit, æquum erit, per eundem prætozem & evictionem restitui.]

135. Quintus casus est, quando emptor scivit rem esse alienam, legem supra jam retuli. 27. C. de Evict. ubi dicitur, quod ne quidem pretium repetere possit, ubi etiam ostendit contrarium esse probabilior legem fin. C. Communia de Legatis. saltem quando res non est penitus aliena, sed solam obligata, ut limitant Gomez, Covarr. & alii. sed, ut dixi superius, communior habet sententia, quod pretium amittat; in quo puncto quia leges sunt dubie, consuetudo est attendenda. Rationem reddit Ant. Gomez, quæ talis emptor videtur velle pretium donare. Verius dicunt alii, esse penam malitiosæ emptionis. Vnde si nondum solvisset pretium, possit illud retinere in conscientia, donec à iudice condemnaretur.

136. Sextus casus est, si emptor per vim expellatur à rei emptæ possessione. l. fin. C. de actionibus empti. [Expulsos vos de fundo per violentiam à Nerone, quem habere lus in eo negatis, profitentes: nullam vobis adversus eum ex cuius venditione fundum possideris, actionem competere probatis. Igitur ad instar Interdicti seu actionis permittæ experiendum esse perspicitur.]

137. Septimus casus est, quando Emptor neglexit usucapionem seu Prescriptionem. l. 56. §. 3. ff. de Evict. Si cum possit usucapere emptor, non cepit, culpa sua hoc scisse videtur: unde si evictus est servus, non tenetur venditor. Hunc casum poteram supra ad tertium casum referre.

138. Octavus casus est, quando hæres, qui inventarium confecit, rem hereditariam, quæ talem (non ut propriam) pro solutione hereditarii æris alieni vendidit, tunc non tenetur de Evictione, quem casum colligitur Interpretes ex lege fin. §. 4. C. de Iure delib. [Et si præstatam observationem inventarii facienti solidaverint, hereditatem sine periculo habeant, &c. Sed & si legatarii interea venerint, eis satisfaciatur ex hereditate defuncti, vel ex ipsis rebus, vel earum sortitan venditione.] Quæ verba sic interpretatur Fachineus lib. 4. c. 39. si pecunia reperitur

CONTROVERSIA XVI.

De Actione Venditi, seu iure Venditoris.

SUMMARIUM.

Quenam veniant in actionem ex vendito. 142.
Si quis pradium serviens vendidit, & deinde liberum tradidit, potest servitutem imponere. 143.

in hereditate, sufficiens ad satisfaciendum Creditoribus & legatariis, heres tenetur ex ea satisfacere: si vero non adit pecunia sufficiens, non poterit heres cogi ad solvendum ex suis propriis pecuniis, sed ex ipsis rebus defuncti, vel earum venditione, si res ipsas creditores nolint accipere: tunc enim vendi debent eo modo, quo iuste possunt absque heredis lesione, ita ut evictionis periculo non heredis bona (quem ab omni damno præservat inventarium) sed hereditaria sub-

139. Nonus casus est, quando Creditor rem pignoris iure distrahit, non tenetur de Evictione, imò nec ad pretii restitutionem. l. 11. §. 16. ff. de act. empti. [Sententiam Juliani verissimam esse arbitror in pignoris quoque: Nam si iure Creditoris vendiderit, deinde hæc fuerit evida, non tenetur, nec ad pretium restituentem ex empto actione Creditor.] Ubi ratio insinuat, quod Creditor iure Creditoris & pignoris rem vendens, censetur aliena quodammodo fide vendere, & non nisi ius suum præstare voluisse. tenetur tamen Emptori cedere actionem pignoratitiam & nomine principalis debiti competentem. l. 38. ff. de Evict. [In Creditor, qui pignus vendidit, tractari potest, an re evicta, vel ad hoc tenetur ex empto, ut quam habet adversus debitorem actionem eam præstet. habet autem contractam pignoratitiam actionem, & magis est, ut præstet: cui enim non æquum videbitur, vel hoc saltem consequi emptorem, quod sine dispendio creditoris futurum est?]

140. Decimus casus est, quando sifcus rem alienam, vel alteri oppignoratam vendat; nam ideò de evictione non tenetur, ne quidem ad pretii solutionem, quia emptor sit Dominus rei venditæ, & quidem absque onere hypothecæ: ac proinde res vinci non potest, nisi vel Iudicis, vel Emptoris culpa. quod tamen non procedit, si sifcus ex contractu alterius cui ipse succellit, conveniat: & hæc constant ex alibi dictis.

141. Undecimus casus est, si quis vendidit Nomen seu debitum, & debitor non est solvendo, nisi specialiter actum esset, quod emptor esset futurus indemnis. l. 4. ff. de hered. vend. Si nomen sit distrahitum, Celsus scribit, locupletem esse debitorem non debere prestare, debitorem autem esse, prestare, nisi aliud convenit. & l. 74. §. 3. de Evict. Qui nomen, quale fuit, vendidit, dantaxat, ut sit, non ut exigat etiam aliquid possit, & dolum prestare cogitur. Facta stipulatione, quod debitor sit solvendo, sufficit ad liberandum venditorem, si tempore venditionis contractæ fuerit solvendo, futuro scilicet Nominis periculo in Emptorem translato.

Hactenus actum est de Actione, & iure Emptoris, nunc de iure Venditoris agendum est, quod habet ad consequenda ea que ei ab Emptore præstantur: quamvis harum actionum nomina sæpius confundantur, ut actio competens Venditori vocetur etiam actio ex empto, & e contra actio competens emptori vocetur actio ex vendito: sed rectius & converso nominantur.

142. Primum, itaque in hanc ex vendito actionem venit pretium, & quidem certum ac determinatum eâ certitudine, & determinatione, quæ superius est explicata.

Secundò, veniunt utilitæ pretii non soluti, ex tempore mortæ, nisi aliud inter contrahentes convenit. l. 13. §. 20. ff. de act. empti. [Veniunt autem in hoc Iudicium infra scripta. Imprimis pretium, quanti res venit. Item Utilitæ pretii post diem traditionis: nam cum re emptor fruatur, æquissimum est, eum usuras pendere.] Verùm, de his utrius loco fructuum venientibus superius etiam actum est.

Tertiò, (ut §. 22. ead. lege traditur) ex vendito agendo (sunt verba legis) consequetur venditor etiam sumptus, qui facti sunt in re distracta: ut puta, si quid in ædificia distracta erogatum est: & si in ægri servi curationem impensum est ante traditionem, aut si quid in disciplinas, quas verisimile erat, etiam emptorem velle impendi: & si quid in funus mortui servi impensum sit, si modò sine culpa venditoris mortem obierit.

Quartò, fructus, quos casâ jam spiciã ante venditionem à solo separatos, sed necdum à venditore collectos, & tamen ei de iure debitos emptor invasit, cum tamen venditioni non accesserint qui casus habetur in l. 2. in fine. C. de actionibus Empti. Fructus quoque perceptos ante venditionem contractam, quos, cum venditioni non accesserint, eundem emptorem invasisse proponis, eodem iudicio reposes. Simile quid habetur in lege 17. §. 6. ff. eod. Si ruta, & caesa excipiantur in venditione ea placuit esse rata, qua eruta sunt, ut arena, creta, & similia, caesa ea esse, ut arbores casas & carbones, & his similia.

Quintò, veniunt ea damna & incommoda: quorum causa est emptor, non auferendo rem emptam, v. g. lapides emptos non auferendo. Ratio est, quia actio ex vendito com-

petit

petit Venditori, quoties ipsius interest id fieri quod fuit promissum.

143. Sextò, venit repetendum id, quod plus debito venditor præstitit, v. g. si prædium serviens vendidit, sed deinde liberum tradidit, quo casu tenetur emptor pati, ut prædium servitutem imponatur. Hoc enim est ex bona fide, (qualis est hic contractus) ut quidquid in fundi Venditione convenit, præstetur. quo casu (ut advertit Arn. Rath. th. 83.) duplex actio competit, actio ex vendito, ut lex venditionis servetur: deinde Conductio indebiti, quia traditus est fundus liber, cum non deberetur nisi serviens, & per errorem traditus est liber. Quia verò obijci posset, quòd nemo possit imponere servitutem rei alienæ, fundi autem dominium non amplius sit penes venditorem, sed penes emptorem, proinde (inquit cit. A.) prædium ipsum condici necesse est, ut ejus libertas, qua fuit indebita, condicatur, sicque dominium fundi ad venditorem redeat, postquam venditor eidem fundo jam suo servitutem imponere, quam alieno non possit, & ob eam causam retrotraditione opus est, qualem intervenire posse supponitur in lege 1. C. [Quando liceat ab empt. reced. ibi. At enim post traditionem interpositam nuda voluntas non resolvit Emptionem, si non NB. actus quoque priori similis retro agens venditionem intercesserit.] Brevius tamen res expediretur, si Iudex ad instantiam Venditoris jubere Emptorem ipsum prædium empto servitutem imponere, aut certe in id quod interest Venditoris, servitutem imponi, condemnaretur.

CONTROVERSIA XVII.

De Obligatione Emptoris indicandi valorem Mercis, aut vitium pretii, Venditori, & contra Venditoris indicandi vitium Mercis.

SUMMARIUM.

Venditore ignorante valorem mercis, an emptor possit rem emere exiguo pretio. 144 & seqq. Quidsi Venditor taxato à se ignoranter inæquali pretio, dicat se excessum velle donare. 146. Quidsi conveniant bonâ fide de pretio inæquali. eod. Quidsi emptor sciat latere thesaurum communiter ignoratum. eod. Quidsi Emptor sciat privatâ scientiâ, valorem pecunie diminuendum. 147. Cur non possit Magistratus legis promulgationem differre donec merces distraxerit. eod. Quando vitium non est in substantia, sed qualitate, & ignoratur, an venditor ad aliquid postea teneatur. 148. Quidsi vitia sunt ex se manifeste. 149.

Quidsi vitium occultum tangit substantiam rei, qua proponitur ut alia quam est. 150. Quidsi emptor nihil interroget, nec venditor vitia arte occultat. 151.

Plura quæ sub hoc titulo disputari possent, præclavi de Contractibus in genere, de errore, Dolo & deceptione interveniente. Nunc aliqua magis specialia sunt breviter expedienda.

144. QUÆRITUR 1. Si Venditor ignoret pretium mercis, v. g. Rusticus gemmæ inventæ, Emptor verò sciat, an bonâ conscientiâ, & absque alia obligatione possit rem emere exiguo pretio, quod Venditor ob suam ignorantiam peti. Potest autem hoc dupliciter fieri. Imprimis enim potest venditor hoc ignorare ignorantia generali, & communi aliis hominibus ejusdem loci, quia fortasse talis res tali loco non magni sit, quia est illius exiguus usus, & quia ignoratur ejus virtus, ob quam ex natura rei, scilicet ignorantia longè plus valeret: e contra verò Emptor (sic hanc virtutem scientiâ singulari & rarâ. Deinde, & frequentius potest ignorantia esse particularis Venditoris, & notitia Valoris potest esse communis omnibus aliis communiter.

145. DICENDUM 1. Si se res habeat priore modo, non tenetur Emptor Venditori indicare valorem Mercis, sed satisfacit, si solvat illo pretio, quo ex communi ignorantia communiter æstimatur. Probatur. In tali casu res vendita habet suum valorem à communitate, seu ab æstimatione communi hominum: ergo sufficiens servatur æqualitas inter pretium & mercem, si solvatur illud, quo communiter æstimatur: quare, licet Emptori in tali casu pro sit sua singularis scientia, venditori tamen non nocet, habet enim, quod petere iure posset à quovis alio, & etiam ab ipso emptore, si careret illâ privatâ scientiâ.

DICENDUM 2. Si se res habeat secundo modo, tenetur Emptor saltem infimum pretium iustum offerre, & eatenus mercis valorem indicare. Itâ Theologi communiter Mol. disp. 352. Lessius c. 21. dub. 11. Sales dub. 34. contra Caietanum, qui in v. Emptio, videtur contrariam tenere, nempe, quòd satisfaceret emptor offerendo pretium ab ignato Venditore taxatum. Probatur argumento contrario. Merx in tali casu habet valorem ex communi æstimatione: ergo ut servetur æqualitas, debet pretium huic æstimationi esse proportionatum.

Confirmatur. Sicut (ut dicemus postea) ignorantia vitii mercis in Emptore existens, non excusat Venditorem à dolo, si vitium non manifestat, itâ e contra (quia debet utriusque par esse conditio) ignorantia venditoris in æstimatione merce non relevat Emptorem: adeo quidem, ut, si Venditor emptorem interrogaret, teneretur vel abstinere ab emptione (si nollet respon-

dere)

dere) vel totum valorem, adeoque pretium mercis tam summum quam medium, & infimum manifestare, & non careret dolo, si manifestaret pretium infimum, inducendo venditorem, ut putet esse pretium summum aut medium, ut deinde vendat inferiore.

146. Sed quidam Venditor, taxato se ignoranter inaequali pretio, dicat insuper Emptori, se velle illi donare excessum, si quis forte sit in Merce, eò quòd Emptor nolit aliter emere. Afirmat Caietanus, & Armilla. Sed rectius alii Theologi eam sententiam vocant improbabilem. Ratio est, quia Venditor in eo casu non condonat spontaneè, sed ex pacto, quia emptor non vult aliter emere; & omnia quae faciunt venditor, ex ignorantia procedunt, & emptor non indicando valorem, & simulando se plus non aestimare, deciperet venditorem. Aliud esset, si revera, non esset ipsi gratum emere majori pretio, & tamen indicaret Valorem pretii, Venditor verò velleret excessum donare, & inaequali pretio contentus esse, forte, quia indiget pecunià, nec potest invenire alium emptorem, adeoque gratius ipsi est, consequi inaequale pretium cum donatone excessus, quam rem penitus non posse vendere.

Pari modo, ut advertit Lugo n. 138. Si tam Emptor quam venditor ignari valoris, convenirent bonà fide de pretio inaequali, condonando sibi invicem defectum vel excessum, si quis forte subit, neuter tenebitur ad supplementum aut restitutionem, quia uterque se fortunæ committit.

Ex his inferitur, posse bonà conscientia emi valore communiter taxato agrum aut glebam, in qua ignoratur ab aliis, latere thesaurum, aut venas metallorum, etiam si sciat latere emptor. Et quidem quoad thesaurum res est expedita, quia thesaurus non est in dominio venditoris, sed fit inventoris lute gentium (ut alibi dictum) de Venis Metallinis, &c. tamen si ex sint in dominio illius qui est Dominus ipsius superficiei, & glebae, seu montis, ratio est, quia dum latet communem notitiam, non augent valorem terre: ergo sicut alius ignarus possit hoc lucrum sentire emendo pretio communiter aestimato, ita sciens non debet propter suam scientiam esse peioris conditionis.

QUÆRITUR 2. Si Emptor sciat privatà scientià valorem pecuniæ paulò post publicà lege diminutum iri, an possit hodie emere pretio corrente, non monito venditore, & contra si venditor sciat valorem mercis diminuendum, si ve ob copiam superventuram, si ve per authenticam taxationem, an hodie possit vendere pretio corrente, non monito emptore.

In quo puncto aliqui generatim negant id licere, ut Medina. Sed affirmativam tenent cum S. Thoma communiter Theologi, quos refert, &

sequitur Diana to. 1. tract. de Contractibus. Resol. 40. Ex quibus tamen aliqui, ut Molina, limitant, nisi notitia pretii minuendi, aut valoris mercis haberetur ex ipso Magistratu, saltem si talis emptor esset ipse unus ex Magistratu, & ob hanc notitiam plus emeret, aut venderet, quam absque hac notitia esset empturus aut venditurus.

147. DICENDUM tamen videtur cum Card. de Lugo n. 140. id universim licere, uno solo casu excepto, (quem omnes excipiunt) quando Magistratus qui vult ipse contrahere, legis diminuentis promulgationem studio differret, ut interim suas pecunias in majori pretio, vel merces majori valore distraheret: extra hunc casum non videtur peccari contra iustitiam. Ratio jam est assignata: quia carcerotum & merx iusto pretio venditur, & pecunia iusto valore solvitur. Non enim defumitur pretium aut valor ex privata aestimatione unius contrahentis, sed ex communi, & ex lege tunc vigente, & necdum revocata vel abrogata. Hoc modo Ioseph in Ægypto sine iniustitia emit vitiori pretio frumentum, quod scivit per revelationem brevi plus valiturum.

Objiciunt 1. Error vitiat contractum. Aestimatio communis in tali casu est error, seu fundata in errore: ergo, &c. 2. Dist. Ma. Error in substantia, concedo, error in circumstantia accidentali, nego, alioquin ne quidem ignorantium contractus valeret, quod nec adversarij dicere audent.

Objiciunt 2. Vitium occultum est alteri parti contrahenti manifestandum, quando notabiliter reddit rem vilioiorem. Distinguo: vitium quod inest de presenti, & de presenti, reddit vilioiorem, concedo, vitium merè futurum, negatur, ut patet in historia S. Iosephi Patriarchæ.

Objici possit 3. Ergo nihil est, quare non etiam possit Magistratus legis promulgationem differre, donec ipse, vel ejus amici merces distraxerint carius, aut pretium in majori valore expendierint. 2. Negando illatum. Nam talis dilatio esset abusus potestatis in iudicium subditorum, ac proinde contra iustitiam commutativam. Simili modo etiam ille peccaret contra iustitiam, qui interrogatus, an esset valor minuendus, positivè negaret mentiando, quia dolo induceret alterum, & illi noceret. non tamen peccaret, si æquivocaret dicendo, se nihil scire de valore diminuendo, subintelligendo: quod scit scientià privatà, ut tradit Lessius & Lugo.

QUÆRITUR 3. An Venditor possit aliquando salvà iustitià vitium mercis tacere, absque obligatione restituendi aliquid de pretio, vel rescindendi contractum. In quo puncto variaz sunt AA. opiniones. Aliqui obligant ad omne vitium notabiliter minuens utilitatem rei manifestandum, aliqui requirunt, ut venditor ab

ab emptore interrogaret. Aliqui solum obligant ad manifestanda vitia occulta, non item quæ ab emptore facile possunt deprehendi. Card. de Lugo ceteris distinctius aliquas Regulas ad prætin servientes tradit: quibus tamen aliqua sunt addenda.

148. Regula 1. Quando vitium non est circa substantiam, sed circa qualitatem, & ignoratur invincibiliter ab utroque contrahente, resque venditur, qualis fuerit inventa, si ve bona, si ve vitiosa, ad nihil obligatur venditor vitio postea detecto. Intelligenda est autem regula, si uterque contrahens se æquè periculo exposuit, & attentis circumstantiis, & periculo vitii invenendi casum non fuit excessivum. Ratio est, quia stante tali protestatione contractus fuit æqualis, & servata pretii aequalitas, ut positum: poterat enim vitium non subesse, aut non deprehendi, quòdsi deprehendatur, emptoris infortunio imputatur, sicut ejus fortunæ adscriberetur, si non deprehenderetur.

Huic Regulae videri posset adversari (saltem de iure positivo) ædilitium edictum, quo prodia sunt duæ actiones, Redhibitoria, & Quamto minoris. Verum, nullam esse contrarietatem, patet ex dicendis infra, cum agam de Rescissione Venditionis ex illo edicto. Et nunc breviter rationem do, quia in Regula ponitur, quòd emptor cedat iure suo ad rescindendum contractum, casu quo vitium deprehendatur: item, quia periculi intuitu pretium est diminutum, ideo non habet actionem quamto minoris.

149. Regula 2. Quando vitia sunt ex se manifesta, non est obligatio illa exprimiendi, sed solum non excedendi in pretio, hoc est, non vendendi eo pretio, quo venderetur, si vitio careret. Limitanda tamen est regula, nisi emptor esset hæretus ad vitium deprehendendum, adeoque respectu illius vitium esset revera occultum, adeoque de tali vitio statendum est, quod de aliis occultis.

Huic Regulae addo, quòd spectato iure civili venditor ad nihil teneatur, etiam si neget expressè tale vitium adesse, si vitium secundum se sit manifestum. L. 45. ff. de contrah. empt. ubi res exemplo declaratur. [Ea que commendandi causa in venditionibus dicuntur, si palam appareant, (subintellige falsa esse) venditorem non obligant, veluti si dicat, servum speciosum, domum bene ædificatam; ac si dixerit, hominem litteratum, vel artificem, prestare debet, nam hoc ipso plus vendit.] Ratio est, quia Mercatores solent laudare suas merces, & econtes extenuare quantum possunt vitia etiam manifesta, unde si emptor vitia non advertit, præsumitur non curare.

150. Regula 3. Quando vitium occultum tangit substantiam intrinsecam rei, quæ alia existimatur, & utalia proponitur ab ea quæ est

obligatur venditor vitium aperire. Exemplum: quando res que venditur, est lirirosa, adeoque ius non sit integrum, & tamen pro integro venditur. Verum, in hoc casu supplet taciturnitatem obligatio de evicitione jam supra tractatum est. Melius exemplum putarem esse, si venderem, v. g. fundum tanquam liberum, cum tamen habeat servitutem impositam. Sed de his constabit ex dicendis infra de Adili edicto, & de actione Quamto minoris.

151. Regula 4. Quando Emptor nihil interrogat, & venditor apertè exponit merces, non occultando arte aliquà earum vitia (qualis esset mittere guttam Mercurij asello in aurem, ut vivax appareat) distinguit Lugo. Si res, non obstante illo vitio, adhuc est tali pretio digna, & communiter solet eo pretio emi, tunc, licet huic emptori particulari non deferat ad usum, ad quem illam emit, putat Lugo, venditionem esse iustam, dum emptor non dicit, se velle ad talem usum emere: v. g. vendis vinum, quod quidem conservari diu non potest, sed tamen in eo statum, quem adhuc habet, communiter ad usum quotidianum venditur tali pretio: nec emptor peto vinum ad conservandum, sed pragmatice illo vitio emicillud, non videris ex iustitia obligatus ad indicandum periculum: quia non inducis dolo ad emendum, sed publice exponis vinum venale, quòd etiam cum periculo est dignum tali pretio. Ad summum teneris ex charitate postmodum monere (sine gravi tuo damno potes, juxta Regulas traditas to. 1.) ut cito vendat, ob periculum ne contrumpatur. Si verò e contra, ex communi modo, quo merces venales proponuntur, in tali loco, ubi ad talem usum (quem emptor intendit) solent ut plurimum emi, significatur, & quasi proclamatur, eas ad talem usum utiles esse, ad quem tamen ob vitium occultum sunt minus utiles, obligatio erit vitium manifestandi: quia alioquin dolo agis, dum virtualiter protestaris, servire ad talem usum, & sic ad emendum inducis: neque te excusaret, etiam si in pretio descenderes, v. g. si in Macello ubi carnes venduntur ad usum, ad vitium præsentantem, darentur tibi carnes, quæ non essent bonæ, nisi ut salite conservarentur ad niolos mensæ: vel si in foro piscario, ubi pisces sine sale communiter venduntur, exponerentur pisces saliti, quali recentiores, qui ad eum usum non essent ita utiles.